

УДОСКОНАЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНИХ ПОКАЗНИКІВ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ (НА ПРИКЛАДІ НАУКОВИХ УСТАНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ)

У статті акцентується необхідність удосконалення результативних показників виконання бюджетних програм, зокрема порядку їх розрахунку, як невід'ємної складової сучасних технологій управління бюджетними коштами. Запропоновано впровадження інтегрованого показника оцінки результатів діяльності медичної установи з урахуванням показників затрат, продукту, якості та ефективності.

Після переходу України до ринкових умов господарювання особливого значення набуває регулювання соціально-економічних процесів. Активним учасником цього є держава, яка використовує бюджет як основне джерело для фінансування виробництва суспільних благ та послуг. Через проблеми обмеженості фінансових ресурсів набирає актуальності питання ефективного та раціонального використання бюджетних коштів, яке зводиться до основного принципу бюджетної системи – при складанні та виконанні бюджетів усі учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнути максимального результату при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів. Це потребує впровадження новітніх управлінських технологій, які забезпечать якісні перетворення у сфері державних фінансів. Сучасні технології управління спрямовані не тільки на забезпечення головних розпорядників бюджетних коштів фінансовими ресурсами, а й проведення моніторингу та оцінку ефективності витрачання бюджетних коштів за чітко визначеними бюджетними програмами, що відповідають стратегічній меті діяльності бюджетної установи.

Питання результативності використання бюджетних коштів привертало

увагу багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених. Важливі напрацювання належать В. Федосову, І. Луніній, І. Чугунову, М. Афанасьєву, Е. Ведунгу, Ю. Немецу, Ш. Бланккарту, Р. Хакету. Незважаючи на значні досягнення, поки що недостатньо розкрито практичний аспект використання результативних показників бюджетних програм, як завершального етапу «бюджетування орієнтованого на результат».

Сутність оцінки виконання бюджетної програми полягає у визначенні результатів її реалізації. Для цього важливо запровадити низку показників, аналіз яких надасть можливість провести кількісну і якісну оцінку виконання бюджетної програми та ефективності використання бюджетних коштів у процесі виробництва державним сектором суспільних благ та послуг. Використовувані у світовій практиці результативні показники умовно можна поділити на:

- показники виконання бюджетних програм, які мають переглядатися кожного бюджетного року. На основі проміжних показників приймаються рішення стосовно подальшої долі бюджетної програми;

- показники кінцевого результату (або діяльності бюджетної установи). Кінцеві показники повинні відобража-

**Роксолана
Корнацька**
к.е.н., доцент
кафедри фінансів
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет
імені Вадима
Гетьмана»

МАКРОЕКОНОМІКА

ти мету існування бюджетної установи, і вони розробляються для перевірки ефективності та доцільності її функціонування в цілому [1, с.30].

В Україні використовуються результативні показники бюджетної програми, які характеризують результат виконання бюджетної програми в рамках бюджетного періоду. Їх розрахунок наводиться у бюджетному запиті при підготовці пропозицій до проекту Державного бюджету, паспорті бюджетної програми, кварталному і річному звіті про виконання паспорта бюджетної програми.

Відповідно до Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі, наказу Міністерства фінансів України «Про паспорти бюджетних програм», «Методичних рекомендацій щодо визначення результативних показників бюджетної програми», затверджених наказом Міністерства фінансів України від 27.10.2009 №1252, результативні показники поділено на чотири групи: показники затрат, показники якості, показники продукту, показники ефективності [4 с.23].

Головні розпорядники бюджетних коштів визначають та погоджують із Міністерством фінансів України перелік результативних показників за кожною бюджетною програмою із урахуванням орієнтовного переліку результативних показників, представлених у Методичних рекомендаціях щодо визначення результативних показників бюджетної програми.

Оцінка результатів діяльності за бюджетною програмою повинна здійснюватись не тільки технічним розрахунком доведених згори результативних показників, а й визначенням інтегрованого показника, що дає можливість оцінити діяльність бюджетної установи. По суті, акцентується увага на фінансовому аспекті. Слід також визначити фактори та ступінь їх впливу на результати діяльності бюджетних установ. Це сприятиме підвищенню ефективності прийняття управлінських рішень щодо доцільності подальшого виконання бюджетної програми, напрямів розвитку установи. В кінцевому підсумку можна вести мову про досягнення основної мети бюджетування – раціонального витрачання бюджетних коштів. Розрахунок інтегрованого показника проведено за бюджетними програмами наукових установ Національ-

ної академії медичних наук України (далі – НАМН України).

Інтегрований показник оцінки результатів діяльності медичної установи за кожною із досліджуваних бюджетних програм НАМН України визначаємо за формулою:

$$Y = 1 - \frac{C_{ho}}{C_0}, \quad (1)$$

де Y - інтегрований показник оцінки результатів діяльності медичної установи;

C_{ho} - відстань між окремими точками об'єкту і еталоном розвитку;

C_0 - максимальна відстань між окремими точками об'єкту і еталоном розвитку.

Інтегрований показник оцінки результатів діяльності медичної установи є синтетичною величиною, утвореною зі всієї множини відібраних ознак. Він набуває високих значень при великих значеннях стимуляторів і низьких значень при низьких значеннях стимуляторів. Побудований у такий спосіб показник характеризує зміни значень ознак досліджуваних груп. Найважливіша його перевага – одна синтетична ознака, яка показує напрямок і масштаби змін у процесах, описуваних сукупністю довільного числа вихідних ознак.

Першим етапом дослідження є визначення та розподіл показників, що використовуються в обчисленні інтегрованих показників оцінки результатів діяльності медичної установи, на стимулятори та де стимулятори. Стимулятори – це показники, збільшення яких здійснює позитивний вплив на рівень розвитку досліджуваного об'єкта, покращує загальну оцінку його діяльності. Показники, що мають негативний, гальмівний вплив на рівень розвитку об'єкта визначаються як де стимулятори. Отже, основою для такого поділу показників слугує характер впливу кожного із них на рівень розвитку явища чи процесу.

Наступний етап – визначення еталонового вектора:

- побудова матриці стандартизованих коефіцієнтів;
- визначення еталонового вектора у розрізі бюджетних програм;
- розрахунок відстані між окремими точками об'єкту та еталоном розвитку.

Отримані результати представлено у табл. 1.

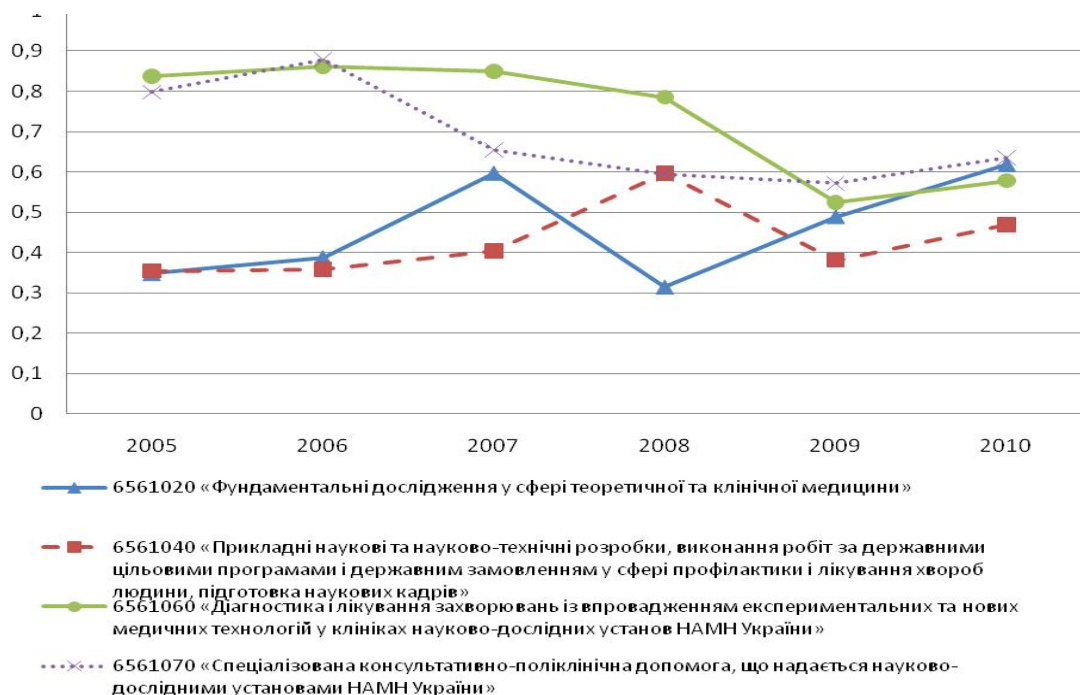
**Розрахункові показники та інтегрований показник
оцінки результатів діяльності медичної установи**

КПКВ	Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1	2	3	4	5	6	7	8
6561020	Фундаментальні дослідження у сфері теоретичної та клінічної медицини						
1.	Відстань між окремими точками об'єкту	3,468004	3,256266	2,144729	3,646605	2,718039	2,029572
2.	Середня відстань між окремими точками	3,452643					
3.	Максимальна відстань між окремими точками об'єкту	5,318512					
4.	Інтегрований показник	0,347937	0,387749	0,596743	0,314356	0,488948	0,618395
5.	Рейтинг показника	5	4	2	6	3	1
6561040	Прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері профілактики і лікування хвороб людини, підготовка наукових кадрів						
1.	Відстань між окремими точками об'єкту	6,315566	6,281525	5,83668	3,943453	6,055879	5,198087
2.	Середня відстань між окремими точками об'єкту	6,726238					
3.	Максимальна відстань між точками об'єкту і еталоном розвитку	9,783852					
4.	Інтегрований показник	0,354491	0,35797	0,403437	0,596943	0,381033	0,468707
5.	Рейтинг показника	6	5	4	1	3	2
6561060	Діагностика і лікування захворювань із впровадженням експериментальних та нових медичних технологій у клініках науково-дослідних установ НАМН України						
1.	Відстань між окремими точками об'єкту	2,918519	2,474148	2,69117	3,843973	8,52509	7,552069
2.	Середня відстань між окремими точками об'єкту	5,600994					
3.	Максимальна відстань між окремими точками об'єкту	17,90363					
4.	Інтегрований показник	0,836987	0,861807	0,849686	0,785296	0,523835	0,578182
5.	Рейтинг показника	3	1	2	4	6	5
6561070	Спеціалізована консультативно-поліклінічна допомога, що надається науково-дослідними установами НАМН України						
1.	Відстань між окремими точками об'єкту	1,651187	0,990799	2,828101	3,318186	3,50234	2,983562
2.	Середня відстань між окремими точками об'єкту	3,054835					
3.	Максимальна відстань між окремими точками об'єкту	8,17441					
4.	Інтегрований показник	0,798005	0,878793	0,65403	0,594076	0,571548	0,635012
5.	Рейтинг показника	2	1	3	5	6	4

На рис.1 проілюстровано отримані розрахунки інтегрованого показника оцінки результатів діяльності медичної установи – НАМН України.

Оскільки результативність діяльності у даному випадку оцінюється з точки зору величини інтегрованого показника оцінки результатів діяльності медичної установи, найвищий показник результату спостерігається за бюджетними програмами «Діагностика і лікування захворювань із впровадженням експериментальних та нових ме-

дичних технологій у клініках науково-дослідних установ НАМН України» та «Спеціалізована консультативно-поліклінічна допомога, що надається науково-дослідними установами НАМН України». Втім, за цими програмами останніми роками наявна тенденція до зниження результативності. За програмами «Фундаментальні дослідження у сфері теоретичної та клінічної медицини» та «Прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і

державним замовленням у сфері профілактики і лікування хвороб людини, підготовка наукових кадрів» результативність діяльності дещо нижча з тенденцією до підвищення.

Важливим є визначення факторів, що впливають на результати діяльності, та в залежності від їх характеру – прий-

няття рішень щодо посилення їх впливу або знешкодження.

Проаналізуємо залежність результативного показника від низки факторів за кожною бюджетною програмою. Ідентифікацію факторів для побудови залежності за кожною програмою наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Фактори впливу на результативний показник у розрізі бюджетних програм НАМН України

Назва програми	Фактори			
	x_1	x_2	x_3	x_4
«Фундаментальні дослідження»	обсяг видатків (млн.грн)	пит. вага видатків на оплату праці (%)	к-сть штат. одиниць (ос.)	питома вага дослідників у чис. штат. одиниць (%)
«Прикладні наукові та науково-технічні розробки»	обсяг видатків (млн.грн)	пит. вага видатків на оплату праці (%)	к-сть штат. одиниць (ос.)	питома вага дослідників у чис. штат. одиниць (%)
«Діагностика і лікування захворювань»	обсяг видатків (млн.грн)	пит. вага виатків. на оплату праці (%)	впроваджено нових методів (од.)	кількість лікарів (ос)
«Спеціалізована консультативно-поліклінічна допомога»	Обсяг видатків (млн.грн)	здійснено лікарських відвідувань, (тис.од.)	питома вага видатків на медикаменти та перев'язувальні і матеріали (%)	Питома вага лікарів у чисельності штатних одиниць (%)

Отже, модель набуває вигляду:

$$Y = a_0 + a_1 \times x_1 + a_2 \times x_2 + a_3 \times x_3 + a_4 \times x_4. \quad (2)$$

За результатами обчислення отримано теоретичні значення інтегрованого показника оцінки результатів діяльності ме-

дичної установи за кожною бюджетною програмою у 2005 – 2010 рр. Змодельовані залежності представлено у табл.3.

**Модель залежності результатів діяльності НАМН України
у розрізі бюджетних програм від впливу факторів**

КПКВ та назва програми	Вид моделі
6561020 «Фундаментальні дослідження»	$Y = 3,372 + 0,012 \times x_1 - 0,012 \times x_2 + 0,001 \times x_3 - 0,076 \times x_4$
6561040 «Прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами»	$Y = -8,488 + 0,008 \times x_1 - 0,076 \times x_2 + 0,001 \times x_3 + 0,140 \times x_4$
6561060 «Діагностика і лікування захворювань із впровадженням експериментальних та нових медичних технологій у клініках науково-дослідних установ НАМН України»	$Y = -5,197 + 0,001 \times x_1 - 0,005 \times x_2 + 0,002 \times x_3 + 0,013 \times x_4$
6561070 «Спеціалізована консультативно-поліклінічна допомога»	$Y = 1,992 + 0,007 \times x_1 - 0,006 \times x_2 + 0,009 \times x_3 - 0,009 \times x_4$

Всі отримані моделі є адекватними та точними, про що свідчить порівняння фактичного критерію Фішера з критичним значенням та величина середньої похибки апроксимації менше 15%.

Результати проведеного аналізу підтверджують, що за всіма бюджетними програмами з імовірністю 95% існує достатньо щільний зв'язок між результативним показником та обраними факторами впливу. При цьому, варіація результативного показника за кожною програмою значною мірою обумовлена впливом цих факторів (за бюджетною програмою «Фундаментальні дослідження у сфері теоретичної та клінічної медицини» на 99,62%; «Прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері профілактики і лікування хвороб людини, підготовка наукових кадрів» на 99,46%, «Діагностика і лікування захворювань із впровадженням експериментальних та нових медичних технологій у клініках науково-дослідних установ НАМН України» на 98,58% та «Спеціалізована консультативно-поліклінічна допомога, що надається науково-дослідними установами НАМН України» на 98,35%).

За усіма бюджетними програмами існує пряма залежність між обсягом видатків та результативним показником. За бюджетною програмою «Фундаментальні дослідження у сфері теоретичної та клінічної медицини» при зростанні обсягу видатків на 1 млн.

грн. результативність роботи за цією програмою також зростає у середньому на 0,012. За бюджетною програмою «Прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері профілактики і лікування хвороб людини, підготовка наукових кадрів» зростання обсягу видатків на 1 млн. грн. спричинює збільшення результативного показника на 0,008. При збільшенні фінансового забезпечення програми «Спеціалізована консультативно-поліклінічна допомога, що надається науково-дослідними установами НАМН України» залежність між обсягом видатків та результативним показником характеризується його зростанням на 0,007 при збільшенні обсягу видатків на 1 млн. грн.

За бюджетними програмами «Фундаментальні дослідження у сфері теоретичної та клінічної медицини», «Прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері профілактики і лікування хвороб людини, підготовка наукових кадрів», «Діагностика і лікування захворювань із впровадженням експериментальних та нових медичних технологій у клініках науково-дослідних установ НАМН України» результативність діяльності і питома вага видатків на оплату праці знаходяться в оберненій залежності, тобто, при зростанні питомої ваги видатків на

оплату праці в загальному обсязі видатків на 1 п.п. значення результативного показника знижується.

За всіма бюджетними програмами результативний показник прямо залежить від зміни чисельності працівників, тобто, при зростанні їх чисельності результат покращується. За бюджетною програмою «Діагностика і лікування захворювань із впровадженням експериментальних та нових медичних технологій у клініках науково-дослідних установ НАМН України» позитивний вплив на результативний показник справляє динаміка чисельності лікарів.

За бюджетною програмою «Діагностика і лікування захворювань із впровадженням експериментальних та нових медичних технологій у клініках науково-дослідних установ НАМН України» впровадження нових методів лікування дає позитивний вплив на результативний показник. Тобто, впровадження кожної додаткової одиниці нових методів зумовлює зростання результативності діяльності на 0,002.

Результат діяльності за досліджуваними бюджетними програмами «Фундаментальні дослідження у сфері теоретичної та клінічної медицини» та «Спеціалізована консультативно-поліклінічна допомога, що надається науково-дослідними установами НАМН України» змінюється обернено пропорційно зміні питомої ваги основних її виконавців. Отже, подальшого дослідження потребують саме результати їх праці.

ВИСНОВОК:

Підсумовуючи результати проведеного дослідження слід відзначити, що застосування в Україні результативних показників потребує удосконалення. Основним кроком у цьому напрямку є розроблення та впровадження у практичну діяльність бюджетних установ та організацій інтегрованого показника оцінки результатів діяльності установи, що надають інформацію про діяльність бюджетної установи і дають можливість приймати рішення компетентним органам про виконання головним розпорядником бюджетних коштів делегованих державою функцій та завдань. Слід звернути увагу і на факто-

ри, що мають суттєвий вплив на значення інтегрованого показника оцінки результатів діяльності установи. Своєчасне їх виявлення та визначення характеру впливу сприятиме прийняттю ефективних управлінських рішень на рівні головного розпорядника бюджетних коштів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Жибер Т.В.* Використання результативних показників в бюджетуванні / *Т.В. Жибер* / Ринок цінних паперів. – 2009. - №9-10. – С. 29 – 32.
2. Про паспорти бюджетних програм / Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2002 р., №1098.
3. Методичні рекомендації щодо визначення результативних показників бюджетної програми / Наказ Міністерства фінансів України від 27.10.2009р., №1252.
4. *Огонь Ц.Г.* Програмно-цільовий метод та ефективність бюджетних програм // *Ц. Г. Огонь* / Фінанси України. – 2009. - № 7. – С.20 - 29
5. Статистика: Підручник / Герасименко С., Головач А., Єріна А. та ін.; за наук. ред. Герасименка С.С. - К.: КНЕУ, 2000. - 467 с.
6. *Плюта В.* Порівняльний багатовимірний аналіз в економічних дослідженнях: методи таксономії та факторного аналізу / *В. Плюта*; пер. з польської *В. В. Іванова*. – М. Статистика, 1980. – 151 с.
7. Аналіз хозяйственной деятельности бюджетных организаций: учеб. пособие для студ., обучающихся по спец. «Бухгалтерский учет, анализ и аудит» / под ред.: *Д. А. Панкова, Е. А. Головковой*. - 4-е изд., перераб. и доп. - М.: Новое знание, 2005. - 631 с. - (Экономическое образование).
8. *Нивен Пол Р.* Сбалансированная Система Показателей: Шаг за Шагом: максимальное повышение эффективности и закрепление полученных результатов [Пер. с англ. *О. Д. Каныкевича*] – Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2004 – 328 с.